

Джерела та література:

1. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археологическою комиссиею. – Спб., 1867. – Т. V. – 335 с.; 1869. – Т. VI. – 279 с.; 1872. – Т. VII. – 398 с.
2. Величко С.В. Літопис / Пер. з книжної української мови, вступна стаття, комент. В.О. Шевчука; Відп.ред. О.В. Мишанич. – К.: Дніпро, 1991. – Т. 2. – 642 с.
3. Вирський Д.С. «Українне місто»: Кременчук від заснування до 1764 р. / Д.С. Вирський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2004. – 436 с.
4. Горобець В.М. Еліта козацької України в пошуках політичної легітимації: стосунки з Москвою та Варшавою, 1654-1665 / В.М. Горобець. – К.: Інститут історії НАНУ, 2001. – 533 с.
5. Дела Тайного приказа. – Кн. I // Русская историческая библиотека, издаваемая Императорскою археологическою комиссиею. – Т. XXI. – С.-Пб., 1907.
6. Дополнения к тому III-му Дворцовых разрядов, издаваемых по высочайшему повелению II-м отделением собственной его императорского величества канцелярии. – С.-Пб., 1854.
7. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (далі – ІР НБУ). – Ф. II. – Спр. 15402. – 65 арк.
8. ІР НБУ. – Ф. II. – Спр.15403. – 54 арк.
9. ІР НБУ. – Ф. II. – Спр.15405. – 60 арк.
10. ІР НБУ. – Ф. II. – Спр.15410. – 54 арк.
11. ІР НБУ. – Ф. XIV. – Спр. 163. – 19 арк.
12. Книги разрядные, по официальным оных спискам, изданные с высочайшего соизволения II отделением собственной его императорской канцелярии. – Санкт-Петербург, 1855. – Т. II. – 1400 с.
13. Кривошея В.В. Козацька еліта Гетьманщини / В. В. Кривошея. – К.: ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2008. – 452 с.
14. Летопись Самовидца // Страна казаков. – К.: Радуга, 2004. – С. 76 – 165.
15. Памятники, издаваемые Киевской Комиссией для разбора древних актов. – Изд. 2-е. – К., 1898. – Т. IV.
16. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська Національна революція XVII ст. (1648 – 1676 рр.) / В.А. Смолій, В.С. Степанков. – К.: «Альтернативи», 1999. – 351 с.
17. Соловьев С.М. Сочинения: В 18 кн. – Кн.6: История России с древнейших времен. – Т. 11–12 / Отв.ред.: Иванов Н.А. – М.: Голос, 1995. – 730 с.
18. Ткаченко М.М. Остер в XVII – XVIII вв. (за Румянцівською ревізією та іншими матеріалами) // Записки Исторично-філологічного відділу ВУАН. – Кн. VI. – К., 1925. – С. 151 – 207.
19. Эйнгорн В. Очерки из истории Малороссии в XVII в. Сношения малороссийского духовенства с московским правительством в царствование Алексея Михайловича / В. О.Эйнгорн. – М., 1899. – 1104 с.
20. Walewski Antoni. Historia wyzwolenia Polski za panowania Jana Kazimierza (1655 – 1660). – Kraków, 1866.

Аннотация.

Осуществлена попытка анализа малоисследованного документа, 60-х годов XVII в., которая характеризует военно-политическую деятельность гетмана Левобережной Украины Ивана Брюховецкого.

Ключевые слова: гетман, московское правительство, военная кампания, гарнизоны, воеводы.

Annotation.

Realizable attempt of analysis of scantily explored document, dated 60th for years XVII of century that characterizes military-political activity of hetman of Left-bank Ukraine Ivana Briukhovetsky.

Key words: hetman, Moscow government, military campaign, garrisons, voevodes.

УДК 94 (477.83/.86)

Ігор Ільницький
(Калуш)

ДІЯЛЬНІСТЬ ЦИВІЛЬНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ГАЛИЧИНИ У РОКИ ПЕРШОЇ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (СЕРПЕНЬ 1914 Р. – ЧЕРВЕНЬ 1915 Р.)

Розглянуто функціонування градоначальства міста Львова під час першої російської окупації Галичини, з'ясовані основи завдання та характерні риси його роботи.

Ключові слова: Тимчасове військове генерал-губернаторство Галичини, градоначальство м. Львів, російська окупаційна адміністрація, поліційні дільниці, санітарний стан, російська окупаційна політика.

Західноукраїнські землі, які з перших днів Першої світової війни перебували у центрі військового протистояння між Австро-Угорщиною і Російською імперією, внаслідок Галицької битви влітку 1914 р. були майже повністю окуповані російськими військами і перебували під

контролем російської імперської влади практично до червня наступного 1915 р. Російська окупація мала військову і цивільну складові. Перша передбачала направленість діяльності органів окупаційної адміністрації (Штабу Тимчасового військового генерал-губернатора Галичини та його управліннь) насамперед на допомогу фронту та діючій російській армії. Друга (Канцелярія генерал-губернатора, місцеві органи влади у губерніях, повітах та великих містах) – господарське управління краєм та реалізація імперської інкорпораційної та русифікаторської політики.

Актуальним і суспільно значимим на сучасному етапі розвитку вітчизняної історичної науки є вивчення російської окупаційної політики у Галичині та на Буковині протягом Великої війни (1914 – 1918 рр.). І хоча сучасна історіографія по вивченню цієї проблеми має значну кількість наукових праць (І. Берест [1], І. Кучера [2], І. Лозинська [3], В. Любченко [4], О. Мазур [5], І. Патер [6]), а науково доведеним є те, що діяльність імперської окупаційної адміністрації була спрямована на створення умов для закріплення анексії західноукраїнських земель. Поза увагою вчених залишилося висвітлення внутрішньої структури управлінського апарату Тимчасового військового генерал-губернаторства Галичини. На наше переконання, дослідження цього аспекту є науково доцільним та має неабияке суспільно-політичне значення, оскільки дає можливість поринути в робочу атмосферу функціонерів окупаційної влади, зрозуміти хід їхнього мислення та управлінської стратегії, тактики дій.

Метою даної історичної студії є розгляд функціонування львівського градоначальства як цивільної структурної складової в управлінській системі Тимчасового військового генерал-губернаторства Галичини.

Львів вимагав від окупаційної адміністрації неабиякої уваги до себе. Мова йшла про адміністрування фінансової системи, постачання продовольства, підтримку усіх механізмів життєзабезпечення міста: освітлення, водопостачання та водовідведення, санітарна та громадська безпека тощо. Все це та багато іншого входило до компетенції цивільної адміністрації міста.

Обов'язки градоначальника міста Львова виконував до 6 жовтня 1914 р. комендант м. Львова генерал-майор Ейхе, після нього наказом військового генерал-губернатора Галичини від 11 жовтня 1914 р. був призначений виконуючим обов'язки градоначальника м. Львова полковник А. Скалон, який до цього займав посаду Мінського поліцмейстера. Решта призначених у Львові адміністраторів також мали досить високий ранг, раніше працювали у силових та фінансових відомствах. На кінець листопада 1914 р. місцева окупаційна адміністрація у Львові була в основному сформована. Її організація відповідала загальним принципам Тимчасового військового генерал-губернаторства Галичини і складалася із таких одиниць, як градоначальник, канцелярія градоначальника (керівник канцелярії, 2 діловоди, писарі), помічники з адміністративної та поліційної частини з відповідними помічниками, діловодами, службовцями. За штатним розписом у Львівському градоначальстві працювало 20 писарів та 2 перекладачі. Великі розміри міста обумовлювали покладення функцій підскарб'я на одного із діловодів канцелярії градоначальника. Офіційно інституалізувати цю посаду львівський градоначальник А. Скалон не міг, оскільки це не передбачалося нормативно-правими актами, що регламентували управління окупованими територіями Австро-Угорщини [7, с. 3].

Протягом функціонування російської адміністрації у Львові постійні здійснювалися кадрові рокировки як серед вищого, так середнього і нижчого чиновницького складу. Досить чітких пояснень причини таких кадрових перестановок ми не маємо. Можливо, це було пов'язано з підвищеннями у кадровій ієрархії, намаганням заохотити більшими зарплатами чиновників, що пройшли бойове хрещення на службі у прифронтовій зоні, або, елементарно, на кожному рівні начальник прагнув мати під своїм началом більш-менш талановитих, спритних чиновників.

Головним завданням всіх без виключення цивільних адміністративних установ було сприяння різними доступними методами і заходами задоволенню потреб армії та чинам військового управління. Достовірно можна стверджувати, що лише з грудня 1914 р. розпочалося повноцінне функціонування Львівського градоначальства. Його територія була поділена на 10 поліційних ділянок на чолі з приставами. Всі вони були відряджені у Львів із внутрішніх губерній Російської імперії [8, арк. 4 – 5].

Загалом у Львові до охорони правопорядку було залучено до півтисячі чинів поліції. Штат місцевої цивільної адміністрації швидко було укомплектовано, але одразу проявилася фахова невідповідність службовців займаним посадам. Найбільше некваліфікованих службовців було саме серед чинів поліції та писарів (не вміли користуватися друкарськими машинками, які масово впроваджувалися для полегшення ведення діловодства, підвищення якості документообороту). На перших же порах довелося відрядити назад 4 приставів, 3 помічників приставів, 19 околоточних

наглядачів і 164 городових [7, с. 6]. Так, із 10 львівських приставів лише двоє мали середню освіту (закінчили юнкерські училища), 8 – початкову освіту (закінчили двокласні міські училища), у середовищі околоточних наглядачів траплялися абсолютно неграмотні люди, які насилу могли написати своє прізвище [9, арк. 43, 56, 75]. Цілком зрозуміло було те, що такі поліцейські чини в умовах абсолютно іншого культурного середовища Львова, з його національними, соціально-економічними, політичними особливостями не могли адекватно реагувати на буденні та довготривалі події, ситуації.

Професійна невідповідність писарів тогочасним вимогам, а також великі об'єми канцелярської роботи змусили градоначальство 10 березня 1915 р. звернутися з клопотанням до військового генерал-губернатора Галичини про збільшення штатів градоначальства та надання права мати чотирьох вільнонайманих писарів з окладом 50 руб. у місяць. Військові писарі, яких відряджали з армійських з'єднань, у більшості випадків були не обізнані з адміністративними функціями і не відповідали тим вимогам, що висувалися чи могли висуватися до вільнонайманого писаря. Крім того, зазначалося у клопотанні, в середовищі військових писарів, які відряджаються в адміністративні установи, рідко трапляються ті, хто вміють працювати на друкарській машинці. Коштів у 200 руб. виділених канцелярські потреби на місяць також було замало [10, арк. 18].

Протягом першого періоду російської окупації Галичини на обладнання градоначальства ніяких сум відпущено не було і з цих же 200 руб. доводилося замовляти книги для поліцейських дільниць, бланки для перепусток, різних дозволів. Затвердження нових штатів до евакуації Львова також не відбулося, а тому службовцям працювати доводилося у винятково важких і напружених умовах.

Про ці умови йдеться у архівних документах та звіті по Львівському градоначальству. Так, ледве тільки було сформовано градоначальство і його канцелярія як відразу ж почався величезний наплив вхідних паперів, ділового листування, запитів, прохань. Чиновники ледь встигали їх розсортувати, реєструвати, не кажучи вже про оперативну відповідь чи реакцію. За період часу з 1 січня по 7 серпня 1915 р. надійшло паперів за загальним питанням 13 402; по позичковій частині 3770; за перепустками 11 280. Разом – 28 451. Слід також зазначити, що внаслідок евакуаційних заходів протягом червня-липня 1915 р. надходження вхідної документації до канцелярії градоначальства припинилося, чиновники займалися розбором попередніх надходжень. За штатом у градоначальстві Львова працював 21 писар, з яких 7 чоловік були зайняті на роботах по брошуруванню документації, реєструванні вхідної/вихідної документації, виконанні кур'єрських функцій тощо. Таким чином, на писарів, що займалися дійсною писарською роботою припадало щонайменше 38 – 39 документів на день [11, арк. 1 – 10].

Канцелярія львівського градоначальства настільки була перевантажена роботою, що її службовцям часто доводилося просиджувати дні і ночі, щоб не затягувати вирішення нагальних справ і не заплутатися у величезній купі вхідних паперів. Багато із цих паперів надходило із військових частин, від військового командування, а тому потребували першочергового розгляду.

У нормативних та інструктивних документах зазначалося, що завданням роботи структурних підрозділів місцевих окупаційних адміністрацій окрім всілякого сприяння російській армії було захистити життя, честь і майно мирних жителів, забезпечити реалізацію їх економічних, соціальних, духовно-культурних інтересів.

Реалізацію економічних інтересів жителів львівського градоначальства місцева адміністрація вбачала у розробці низки заходів, які б убезпечили торгівлю, промисловість, інші мирні заняття населення від зайвих бюрократичних перепон, незручностей, клопотів. У той же час місцева адміністрація відмовлялася видавати нові дозволи на заняття торгівлею, промислами і лише підтверджувала старі дозвільні документи, видані ще австрійською владою. Всі суб'єкти підприємницької діяльності мали перереєструватися у львівському градоначальстві, отримати нові дозволи від місцевої адміністрації та у подальшому вносити визначену суму податків. Частина цієї суми йшла на потреби міста, інша – в прями податки держави, які здавалися в місцеве польове казначейство під наглядом чиновника Міністерства фінансів Качаровського [8, арк. 10 – 13].

Попри, здавалося б прописану процедуру стягування і перерозподілу податків, довгий час у цій справі панував безлад. Так, відповідно до записки чиновника Качаровського податки протягом другої половини 1914 р. стягувалися по м. Львову за австрійською системою: 1) поземельний податок; 2) домовий податок; 3) 5 % податок з нових будинків; 4) промисловий податок; 5) рентовий; 6) податок з надвисоких службових виплат. Львівський магістрат почав приймати названі податки і збори за особливими квитанціями лише з 29 листопада 1914 р. У 1915 р. податки

продовжували стягуватися за австрійською системою, за винятком, промислового податку, який передбачалося стягувати за російською системою [7, с. 8 – 13].

Багато зусиль львівського градоначальства спрямовувалося на облік жителів та гостей міста. Усі люди, що відвідували Львів обов'язково мали зареєструватися. Дані збиралися поліційними дільницями, а потім передавалися до відповідного діловодства канцелярії. Складалася розлога та інформативна адресна книга.

Під контролем градоначальства також перебувало питання видачі перепусток на виїзд з міста його постійних жителів. Видача перепустки була довготривалою. Градоначальство через дільничних приставів і місцеві органи самоврядування ретельно перевіряло інформацію про заняття людини, її благонадійність. За видачу перепустки передбачався певний державний збір, від якого в якості виключення звільнялися малозабезпечені верстви [12, арк. 8 – 10].

З початком Першої світової війни в Російській імперії було запроваджено «сухий закон», заборонявся вільний продаж алкогольних напоїв, обмежувалася робота розважальних закладів, ресторанів, трактирів, кафе. Особливо суворо із цим було у прифронтовій зоні. Не виключенням була і Галичина. Відповідно до розпоряджень головного начальника постачання армій Південно-Західного фронту, військового генерал-губернатора Галичини Г. Бобринського, дозволи на придбання вина і спирту видавалися тільки місцевими градоначальниками, начальниками повітів за попереднім зверненням лікувальних органів чи церковних організацій. Ізюмне і виноградне вино для великодніх обрядів євреїв дозволялося до продажу за дозволами рабинів і за їх відповідальністю за розрахунком не більше однієї пляшки на одну дорослу людини (рахували з 13-літнього віку).

Практика роботи львівського градоначальства протягом 1914 р. показала, що його канцелярія з перших днів за запровадження такої дозвільної процедури на алкоголь опинилася у прямому сенсі «заваленою» проханнями на видачу дозволів по денатурованому спирту, вина та пива. Такі дозволи хоч і з запізненнями, але видавалися. Це у свою чергу викликало нарікання військово-санітарного інспектора генерал-губернаторства Галичини. Інспектор наголошував на зловживанні правом видавати дозволи місцевих адміністрацій. На його переконання це право мало контролюватися військово-санітарним управлінням Штабу Тимчасового військового генерал-губернатора, а дозволи видаватися тільки для потреб військово-лікувальних установ. У штабі генерал-губернатора відхилили подання інспектора і навпаки дозволили видавати дозволи на денатурований спирт поліційним приставам. 95° денатурований спирт був потрібен для обігріву житла, приготування їжі, лікувальних потреб, а тому зважаючи на ажіотаж та поголовну потребу населення у цій речовині видачу дозволів передали до повноважень нижчих органів влади [13, арк. 1 – 5].

Серйозною проблемою градоначальства було залучення місцевих жителів та їх транспортних засобів для військових перевезень. Російська армія, особливо інтендантські частини, відчували крайній дефіцит у підводах. Вирішення цієї проблеми вище командування вбачало в активному залученні мирного населення до транспортної повинності. Організувати та реалізувати останню мали окупаційні адміністрації на місцях. Головний начальник постачання армій Південно-Західного фронту у своєму наказі не вказав конкретний механізм організації військових перевезень силами цивільного населення, а лише наголосив на якомога швидшому прийнятті невідкладних заходів та рекомендував залучати місцевих жителів за територіальним принципом.

До розробки плану реалізації транспортної повинності у львівському градоначальстві приступили 13 березня 1915 р. За виробленим планом зібраними підводами у м. Львові з передмістями мав відати градоначальник, у повіті – начальнику повіту. Безпосередньою комплектацією бригад з підвід мав займатися магістрат та війти гмін. Магістрату ставилося в обов'язок мати наготові завжди 30 чергових підвід, а в повіті – 20 підвід.

Магістрат та війти гмін часто ухилялися від покладених на них обов'язків, апелюючи до фізичної нестачі кінних упряжок. Неодноразово львівське градоначальство зверталося до штабу генерал-губернатора Галичини зі скаргами на саботування кінної повинності з боку місцевого самоврядування. В окремих випадках це призводило до непорозумінь між місцевим населенням та армійськими чинами. Так, досить поширеними були випадки застосування окремими військовими частинами тілесних покарань до селян, які не у повному обсязі виконували транспорту повинність [7, с. 13].

Щодо діловодства по судовій частині, то львівське градоначальство не склало будь-яких достовірних даних. Уся судова частина, справи по накладенню адміністративних стягнень, переписка по таких справах були підконтрольні помічнику градоначальника. Судовим

діловодством завідував один діловод і два помічники, з яких один був на посаді перекладача. У 1915 р. помічалось значне переважання засуджених за злочини проти встановленого управлінського порядку, невиконання різних обов'язкових постанов місцевої адміністрації над злочинцями по викраденню майна, хуліганськими діями тощо.

На опіці львівського градоначальства знаходилися слідчий ізолятор для тимчасового утримання та в'язниці «Баторія». Керівництво місць позбавлення волі було відразу змінено на російських підданих, виставлені російські стражники. У слідчому ізоляторі за період із 1 жовтня 1914 р. по день евакуації, тобто по 7 червня 1915 р. містилося всього 7 672 арештанти; у в'язниці «Баторія» – 597 осіб. У ході евакуації вивозилися в'язні, засудженні уже за російської окупаційної адміністрації, натомість в'язні, засудженні ще австрійською владою, залишалися у камерах [7, с. 14].

Нагляд за роботою друкарень, книжкових магазинів, бібліотек за нормативними документами покладался на цивільну адміністрацію, яка, не маючи достатнього кадрового ресурсу, перекидала ці повноваження на поліцію. З огляду на слабкий інтелектуальний рівень чинів останньої адекватного і цивілізованого контролю за згаданими закладами взагалі не було. Найкращим способом контролю за закладами книжкової торгівлі та бібліотеками було їх закриття, опечатування входних дверей [13, арк. 7].

До промислових об'єктів міста адміністрація не мала ніякого стосунку, вона ніяк не стимулювала їхньої роботи, не фіксувала навіть наявний стан промислових об'єктів.

У санітарному питанні львівське градоначальство обмежилось формальним обстеженням вулиць та прибудинкових територій, розпорядженнями дотримуватися чистоти та порядку. Саме завдяки тому, що Львів було здано австрійськими військами без запеклих боїв, місто уникло значних руйнувань і не виникло у подальшому ніяких санітарних катастроф. У Львові були прекрасні гігієнічно-санітарні умови, без перебоїв функціонував водогін, каналізація, відсутні були стихійні сміттєзвалища [7, с. 2].

За свідченнями очевидців, заняття Львова російськими військами сталося так раптово і так швидко, що в багатьох будинках були накриті столи, стояло їстівне, мабуть мешканці обідали і, кинувши все, бігли вглиб Австрії, пробираючись у Відень та інші міст. Багато жителів не встигли повернутися з курортів і т. п. За таким поспіхом та у паніці мало хто подбав про збереження своїх цінностей. Багато квартир та будинків були взагалі незачиненими, залишилися без жодного нагляду.

Львівським градоначальником було зроблено розпорядження дільничним приставам, щоб всі полишені квартири були взяті на облік, опечатані і передані під нагляд уповноваженим особам. Частина полишеного житлового фонду передавалася у користування армійським офіцерам. Квартири офіцерам відводилися лише в тих будинках, власники яких втекли. Проводився опис майна, яке потім передавалося теж під розписку у користування новим мешканцям – офіцерам.

І хоча градоначальство у своєму звіті наголошувало, що воно подбало про збереження цінностей, забезпечення міста від мародерів, однак загальний хід справ у канцелярії говорить про зовсім протилежний стан речей. Місцева адміністрація не могла контролювати елементарні справи, не кажучи вже про окремі приватні будинки та їх наповнення.

Серед вагомих громадських акцій варто виділити зустріч у Львові російського імператора Миколу II 9 квітня 1915 р. та організацію добровільної здачі населенням трофейної австрійської зброї, обмундирування. Щодо останньої акції, то населення досить активно відгукнулося на заклик місцевої адміністрації. Було зібрано значний арсенал гвинтівок, за які населенню сплатили 5000 руб.

Фактично ми можемо стверджувати, що більш-менш злагоджена робота львівського градоначальства спостерігалася лише з початку 1915 р., коли вже відбулася притирка елементів управлінського механізму, устаткувався штат, відбувся відсів некомпетентних чиновників. Це у свою чергу, як не парадоксально, позитивно вплинуло на процес евакуації канцелярії львівського градоначальства у ході загального відступу російської армії та переміщення управлінських структур Тимчасового військового генерал-губернаторства Галичини у тил Південно-Західного фронту. Евакуація проходила розмірено та планово. 26 травня з градоначальства були відправлені всі речові докази по судових справах і протоколах; 5 червня були відправлені до Києва всі справи канцелярії градоначальства і поліцейських дільниць; 7-го червня були евакуйовані всі чини градоначальства та Львівської поліції, а 9-го червня Львів був залишений остаточно і зайнятий знову австро-німецькими військами [11, арк. 8 – 10].

Усі поліційні чини після евакуації переходили на службу у Волинську та Подільську губернії. Градоначальник полковник Скалон та помічники градоначальника підполковник Фролов та Крокосевич були відрядженні на місце своєї попередньої служби; діловод титулярний радник Безсонов, перекладач градоначальства Ведненко, помічник діловода Марченко звільнені зі служби, помічник діловода Кравченко відряджений до інтендантської частини армій Південно-Західного фронту. Решта чиновників були уведені до складу ліквідаційної комісії Львівського градоначальства (займалася ліквідацію усіх справ градоначальства): правитель канцелярії Львівського градоначальства І. Бушев, завідувач казначейською – перекладач градоначальства Л. Пургас.; завідувач судовою частиною діловод градоначальства Ф. Гурський, службовець по кадровим питанням помічник діловода В. Гринкевич [11, арк. 10].

Отже, досвід діяльності градоначальства протягом 1914 – 1915 рр. показав, що визначена вищими нормативно-правовими актами Російської імперії управлінська структура місцевих адміністрацій зовсім не відповідала реальним умовам та стану речей на місцях. Проста структура, відсутність повноважень та належного фінансування управлінських підрозділів призводили до того, що градоначальства та повітові канцелярії об'єктивно не могли реалізовувати поставлені перед ними задачі. Занадто проста управлінська система намагалася управляти занадто складними соціально-економічними, політичними, соціокультурними процесами. Ситуація з управлінням на місцях також ускладнювалася невідповідністю чиновників, саботуванням рішень влади місцевим населенням, кадровою недоукомплектованістю, військовими руйнуваннями, соціально-економічною кризою.

Джерела та література:

1. Берест І. Р. Соціальне становище населення Східної Галичини і Західної Волині в роки Першої світової війни: автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / І.Р. Берест. – Л., 2009. – 20 с.
2. Кучера І. В. Політика російської окупаційної адміністрації в Східній Галичині у 1914 – 1917 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / І.В. Кучера. – Чернівці, 2005. – 20 с.
3. Лозинська І. Г. Російські воєнні генерал-губернаторства у Галичині в період Першої світової війни: автореф. дис. канд. іст. наук: 20.00.22 / І. Г. Лозинська. – Львівський нац. ун-т, 2010. – 19 с.
4. Любченко В. Б. Російська окупаційна адміністрація у Галичині та на Буковині / В. Б. Любченко // Велика війна (1914 – 1918) і Україна. – К.: ТОВ «Кліо». – С. 248 – 301.
5. Мазур О. Я. Українське населення Галичини на початку Першої світової війни: агресивні акції австрійської влади / О. Я. Мазур, О. М. Сухий // Держава та армія. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» № 408. – Львів, 2000. – С. 73 – 78.
6. Патер І. Перемишль і Перемищина під час російської окупації у березні – червні 1915 року (За матеріалами ЦДІАУ у Львові) / І. Патер // Перемишль і Перемиська земля протягом віків. Збірник наукових праць і матеріалів міжн. наук. конф. (24 – 25 червня 1994 р.). – Перемишль – Львів, 1996. – С. 159 – 169.
7. Отчет по Львовскому градоначальству (с 21 августа по день эвакуации Львова 7 июня 1915 г.) / Приложение к отчету военного генерал-губернатора Галиции № 5. – Киев: Типогр. штаба Киев. воен. окр., 1916. – 18 с.
8. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАК України). – Ф. 361. – Оп.1. – Спр. 85. – 16 арк.
9. ЦДІАК України. – Ф. 361. – Оп.1. – Спр. 21. Ч2. – 287 арк.
10. ЦДІАК України. – Ф. 361. – Оп.1. – Спр. 36. – 510 арк.
11. ЦДІАК України. – Ф. 361. – Оп.1. – Спр. 482. – 10 арк.
12. ЦДІАК України. – Ф. 1335. – Оп. 3. – Спр. 200. – 16 арк.
13. ЦДІАК України. – Ф. 361. – Оп.1. – Спр. 19в. – 13 арк.

Аннотация

Рассмотрено функционирование градоначальства Львова во время первой российской оккупации Галиции, выяснены основные задания и характерные черты его работы.

Ключевые слова: Временное военное генерал-губернаторство Галиции, градоначальство г. Львов, российская оккупационная администрация, полицейские участки, санитарное состояние, русская оккупационная политика.

Annotation

Reviewed the operation of city government of Lviv during the first Russian occupation of Galicia, clarified the main tasks and characteristics of his work.

Keywords: Temporary military governor-generalship of Galicia, occupation administration, police stations, sanitation, Russian occupation policies.